

MAREA TABLĂ DE ȘAH – SUPREMAȚIA AMERICANĂ ȘI IMPERATIVELE SALE GEOSTRATEGICE

Gheorghiu Narcis ANDREI¹

Zbigniew Brzezinski, „Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010, 240 p.

Cartea „Marea tablă de șah - Supremația americană și imperativele sale geostrategice” este scrisă de către Zbigniew Brzezinski, o lucrare ce însumează un număr de 240 de pagini, ce sunt structurate în șapte capitole, fiecare dintre ele împărțite în trei subcapitole. Ea a apărut la editura Universul Enciclopedic în anul 2000, la București, traducerea fiind realizată de către Aureliana Popescu.

Înainte de a trece la capitolele propriu zise, autorul realizează un scurt istoric în care aduce în discuție faptul că timp de aproximativ 500 de ani, Eurasia a fost centrul lumii (mai ales partea vestică), punând stăpânire peste celelalte regiuni ale lumii. Această situație i-a permis să controleze teritoriul după bunul plac – aducând materii prime pentru a se dezvolta, la sfârșitul secol. al XX-lea s-a produs o schimbare de ordine mondială, în care pentru prima dată în istorie o țară non-eurasiatică a rămas singura superputere mondială și anume, Statele Unite ale Americii. Cu toate acestea, Eurasia rămâne importantă din punct de vedere geopolitic, atât în partea de vest, dar și în partea de est.

Rămâne de văzut dacă SUA va reuși să se mențină singura putere mondială și dacă, datorită politicii externe va reuși să încetinească/ oprească ascensiunea altor puteri și cum va muta piesele pe marea tablă de șah a Eurasiei. Hitler și Stalin și-au dat seama de importanța acestui spațiu, cei doi fiind de acord să nu permită Americii pătrunderea în acest spațiu. Zbigniew Brzezinski, consideră că politica Americii pentru comunitatea mondială, constă în: „*modelarea unei comunități mondiale cu adevărat cooperante, în conformitate cu tendințele pe termen lung și cu interesele fundamentale ale omenirii*”². Pe lângă asta, ea trebuie să aibă grijă să nu mai apară un concurent serios la statutul de superputere.

¹ Student la Facultate de Istorie și Geografie, Specializarea Istorie, Anul III, din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava

² Zbigniew Brzezinski, *Marea tablă de șah - Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Enciclopedică., București, p. 12.

Primul capitol se intitulează „*Un nou tip de hegemonie*” în care autorul vorbește despre drumul pe care l-a avut de parcurs SUA până la statutul de superputere mondială. Dominația mondială a avut ca punct de plecare anul 1848, când a avut loc războiul hispano-american, care o dată câștigat de americani a făcut posibil accesul la dominația Pacificului, dincolo de insulele Hawaii, îndreptându-se spre Filipine. Apoi a urmat proclamarea la începutul sec. al XX-lea a Doctrinei Monroe, dar și conștientizarea unui „destin evident” în lume, amplificat și de construirea Canalului Panama.

Primul război mondial a găsit Statele Unite contribuind la economia mondială cu 33% din PNB, acest lucru s-a datorat culturii în care sunt încurajate experimentele și inovația. Participarea la acest război reprezintă o primă manifestare a Statelor Unite pe plan mondial, aceasta realizându-se atât din punct de vedere militar cât și politic prin cele 14 puncte ale președintelui Woodrow Wilson.

În acest context, considerăm necesară realizarea unui scurt paragraf în care să prezentăm în ce măsură SUA ar fi ajuns putere mondială, dacă nu s-ar fi implicat în acest război sau dacă acest război nu ar fi existat. America nu a mai continuat să se implice în chestiunile internaționale, ci a preferat să asiste ca spectator la evenimentele din anii 1920-1930 cu accesunea totalitarismului în Europa. Pe lângă SUA, principalii actori internaționali au continuat să fie statele din Europa, dar și Japonia în Extremul Orient

Figura nr.1 Granițele Imperiului Roman și legiunile romane care asigurau paza imperiului

Sursă: <https://centrici.hypotheses.org/572>, accesat la data de 19.04.2022

Al doilea război mondial, a fost unul cu adevărat „mondial”, deoarece acesta s-a purtat pe trei continente și două oceane și a reprezentat sfârșitul pentru era europeană pe scena mondială. Sfârșitul războiului și declanșarea Războiului Rece a făcut ca lumea să devină una bipolară – în care fiecare dintre ele a făcut apeluri pentru adoptarea ideologiei – existând mereu tensiuni care puteau duce la al treilea război mondial.

Este interesant faptul că blocul chino-sovietic avea control asupra majorității Eurasiei, dar extremitățile sale, precum și ale Orientului Mijlociu, au fost sub influența Statelor Unite (și în zilele noastre extremitățile Eurasiei și Orientului Mijlociu continuă să fie sub influență americană).

În continuarea capitolului, Brzezinski, amintește de primele formațiuni politice ce s-au impus ca puteri. Prima putere amintită este Imperiul Roman, care după 2 secole de cuceriri a ajuns să stăpânească teritoriile pe 3 continente (Europa, Asia și Africa) ajungând la apogeu în anul 211. Această accesiune a fost posibilă datorită drumurilor ce străbăteau imperiul ajutând la deplasarea trupelor pe uscat, navelor (comerciale sau de război) și armatei (Figura 1), care asigura liniștea imperiului la granițe. Deși astăzi ar fi considerată o putere regională, trebuie să ținem cont și de faptul că orizontul geografic era mai limitat în acel timp. Sfârșitul acestuia a survenit din trei cauze importante: dimensiunea teritoriului, care nu mai putea fi administrat de la un sigur centru de putere (dar împărțirea acestuia în două în anul 395 nu adus la un rezultat pozitiv), al doilea motiv rezultă din încrederea de sine ce o căpătase imperiul, ceea ce a dus la un hedonism cultural, iar ultimul motiv ar fi inflația.

O altă mare putere (contemporană cu Imperiul Roman) era China antică, care s-a format prin unificarea statului Ch'in, în timpul căreia s-a început construcția Marelui Zid Chinezesc. Următorul imperiu chinez a fost sub conducerea Dinastiei Han, avea la începutul erei creștine un număr de 57 mil. de locuitori și cuprindea teritoriile ca Coreea de azi, părți din Mongolia, dar și o mare parte din China zilelor noastre. Sfârșitul acestuia avea să vină în anul 220 dr. Hr. din cauza frământărilor interne, cât și separării în regate, care aveau să fie reunificate în anul 589 în timpul

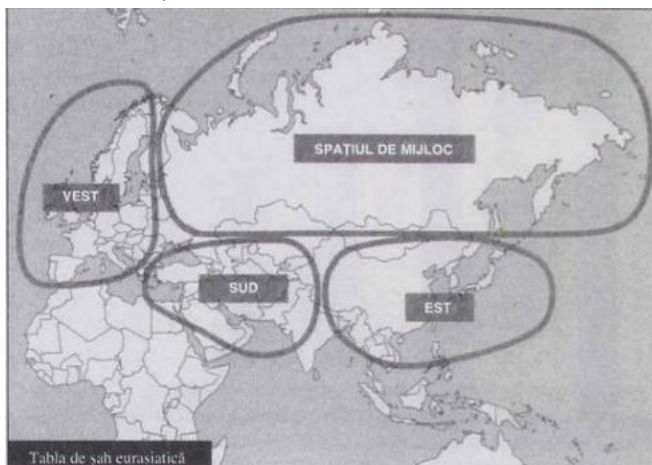

Figura nr. 2 Marea tablă de șah a Eurasiei
 Sursă: Zbigniew Brzezinski, *Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Enciclopedică, 2000, București, p. 46.

dinastiei Ch'Ing. Secolul al XVIII-lea găsește o Chină puternică care avea state tributare ca Thailanda, Coreea, Indochina, Birmania sau Nepalul de astăzi, întinderea sa fiind una considerabilă, stăpânind zone ce cuprindeau extremitatea estică a Rusiei de astăzi, sudul Siberiei până la lacul Baikal, Kazahstanul de astăzi precum și spre Oceanul Indian, având sub administrație

teritoriile ca Laos și Vietnamul de Nord. Căderea imperiilor chineze au la bază motive ca lipsa de creativitate în domeniul militar sau economic, dar și factori

interni precum „barbarii” (mongoli), precum și implicarea occidentalilor.

După China, o altă putere a fost Imperiul Mongol care a reușit să învingă state puternice ca Sfântul Imperiu Roman, Regatele Poloniei și Ungariei, cnezatele rusești, Califatul Bagdadului și apoi dinastia Seng din China. Genghis-Han și urmașii săi au urmărit să întărească controlul asupra acestui teritoriu, ceea ce au și făcut, spații pe

care astăzi geopoliticienii îl numesc heartland-ul. Este de menționat că abia după aproximativ 500 de ani mai târziu, blocul chino-sovietic a reușit să atingă și chiar să depășească ca mărime această suprafață. Structurile administrative ale imperiilor roman și chinez au jucat un rol important în menținerea lor ca stat. Nu același lucru s-a întâmplat și cu imperiul mongol, unde dominația politică era asigurată prin cucerire militară, nu exista o clasă conducătoare care să se regenereze, iar întinderea exagerat de mare a statului a dus la preluarea de către aceștia a culturii locale. Toate acestea au dus până la urmă la prăbușirea imperiului care durat 2 secole (1206-1405), Europa devenind astfel principalul jucător mondial. Spania a ajuns o putere în Europa și a rămas până la jumătatea sec. al XVII-lea, având teritorii peste ocean începând cu sec al XV-lea - aspirând la statutul de putere mondială. Aceasta a folosit religia ca doctrină de unificare dar și ca „zel misionar imperial”. Având în vedere rivalitatea cu Portugalia, a fost nevoie de arbitrajul papei pentru a semna tratatele (Tordesilla din 1494 și Saragossa din 1529) privind zonele de influență. Statutul de putere mondială nu a fost atins de aceasta, țări ca Anglia, Franța sau Olanda vânând același lucru. După Spania, principala putere europeană a fost Franța, care prin Napoleon I a ajuns la maximul dominației sale, până în 1815. Brzezinski spune că dacă ar fi câștigat lupta contra coaliției internaționale, Napoleon ar fi dobândit nu numai victoria dar și statutul de putere mondială. Următorul secol avea să fie dominat de către Marea Britanie, despre care se spunea că pe teritoriul său nu apune soarele niciodată. Această dominație este rezultatul atât a modului de gândire al diplomației, dar și mai târziu a unei alianțe anglo-franceze ce avea ca scop să împiedice dominarea continentului de către Imperiul Prusiei sau Imperiul Rusiei. Odată cu începerea primului război mondial, singura putere mondială nu mai era pe teritoriul Eurasiei, ci pe malul celălalt al Oceanului Atlantic, și anume, Statele Unite ale Americii.

În al doilea capitol „*Marea tabla de șah eurasiatică*” (Figura nr.2), Brzezinski pune în evidență importanța Eurasiei și principalele caracteristici ale acesteia. Apare și o putere non-eurasiatică care are un rol hotărâtor în modul în care „administrează” Eurasia. Puterea Eurasiei cumulată o depășește pe cea a Americii. Aici se află cea mai mare populație, cele mai multe zăcăminte, cea mai mare parte din industrie, mare parte din resursele energetice ale lumii, toate puterile nucleare, declarate și nedeclarete (în afară de una declarată și una nedeclarată). Avantajul Americii e că Eurasia nu este o unitate din punct de vedere politic și atunci nu o poate depăși ca supremație.

Autorul arată că majoritatea americanilor nu sunt interesați în mod special de ideea că statul lor este o putere mondială. Acest lucru este și adevărat, că poate pe cetățeanul de rând nu-l interesează în mod special că statul lui este o putere mondială, ce îl interesează mai mult e să trăiască într-o societate în care îi sunt respectate drepturile și în care poate să se dezvolte. Dar ca excepție este momentul în care apare o amenințare asupra democrației. Importanța geografiei este și ea una majoră - Brzezinski evidențiază vorbele lui Napoleon precum că geografia unei țări poate determina politica externă a acesteia. Pe lângă asta, așezarea geografică a fost cauza a

unor războaie care au avut loc dealungul timpului . Ca să înțelegem mai bine, un astfel de exemplu este războiul franco-german, (1870-1871) terminat cu victoria celei din urmă și ocuparea provinciilor Alsacia și Lorena, provincii cu multe resurse naturale. Pe lângă aceasta, un punct geografic strategic (Strâmtoare Gibraltar, Canalul Suez sau Singapore) poate aduce beneficii statului care are acces la el și care au fost folosite ca puncte de bifurcație și ca puncte de control pe timpul imperiilor. Nu trebuie să uităm manifestarea extremă a legăturii dintre naționalism și posesiunea teritorială, unde cu ușurință găsim un corespondent în Germania Nazistă, prin dorința sa de a realiza un „Rich de o mie de ani” care să aducă toți germani sub umbrela sa, dar și dorința de a stăpâni populațiile slave și de a avea un control asupra grânelor din Ucraina.

Brzezinski îl citează pe Helard Mackinder care enumeră principale calități pentru dominare mondială: „Cine conduce Europa de Est stăpânește heartland-ul ; Cine conduce heartland-ul stăpânește Eurasia și Africa; Cine conduce Eurasia și Africa stăpânește lumea”³.

Mentținerea puterii de către Statele Unite trebuie să aibă în vedere două,

aspecte: un prim aspect este identificarea acelor state care ar produce în spațiul Eurasiatic schimbări la nivel internațional, și al doilea aspect ar fi cooperarea, contracararea și/sau controlarea statelor pentru a-și menține și promova influența. Brzezinski prezintă mai departe ceea ce înseamnă un pivot geopolitic. În majoritatea cazurilor pivoții pot fi folosiți ca state tampon. Aici putem da exemple ca Belarus/Ucraina ca state tampon între Rusia și NATO sau în Antichitate când autoritățile Imperiului Roman au pus pe sarmații iazigi ca tampon între Dacia și Imperiul Roman. Autorul consideră că

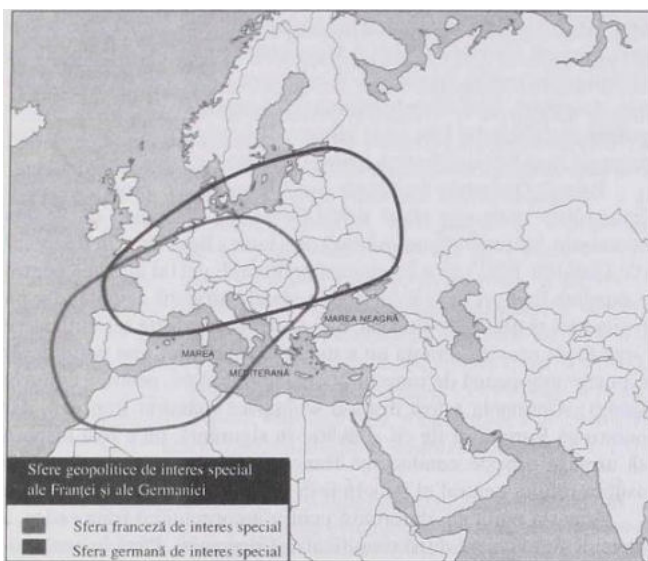

Figura nr.3 „Capul pod de al democrației” și influențele franceze și germane în Europa și Africa
Sursă: Zbigniew Brzezinski, *Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Enciclopedică, An 2000, București, pag. 77.

cei mai importanți pivoți geopolitici sunt: Azerbaidjan, Ucraina, Coreea de Sud, Iranul și Turcia. Jucătorii geostrategici cheie sunt: China, Rusia, India, Germania Franța, iar

³ *Ibidem*, p. 51.

state ca Marea Britanie, Japonia sau Indonezia, deși foarte importante, nu se califică pentru acest statut.

Consideră, totuși, că Marea Britanie se califică pentru statutul de jucător important, deoarece să nu uităm de implicațiile în diverse operațiuni militare internaționale, faptul că este a cincea economie a lumii, țara este membră a consiliului de securitate cu drept de veto, dar și bazele militare ce le deține în afara teritoriului său⁴.

Al treilea capitol „*Capul de pod al democrației*”, (figura nr.3) face referire la partea vestică a Eurasiei, în care autorul face o descriere a statelor, în special a Marii Britanii, Franței și Germaniei. Autorul consideră că o Europă Unită din punct de vedere politic, cu o populație de 400 de mil. loc. (la momentul respectiv) cu un nivel de trai dezvoltat ar reprezenta o putere mondială. Totodată ea reprezintă o trambulină de lansare a democrației către centrul Eurasiei, și o atracție pentru a stabili relații de legătură cu statele aflate în estul Europei, precum, Rusia, Belarus și Ucraina.

În continuare Brzezinski realizează o analiză a principalelor state din Europa care sunt și de altfel principalele motoare economice ale continentului. Franța se crede îndreptățită să revendice rolul de conducătoare a Europei în ciuda faptului ca a pierdut influența asupra securității majorității țărilor africane francofone, prin pierderea Vietnamului și a Algeriei. Dar această idee se lovește de două dileme. Una se referă la capacitatea statului Francez de a păstra loialitatea SUA față de Europa, dar să păstreze influența americană la un nivel scăzut , și în același timp să mențină parteneriatul franco-german ca principalul motor din punct de vedere politic /economic, dar și să împiedice Germania să devină principalul conducător al continentului.

Odată cu reunificarea Germaniei, s-a dat Franței un impuls pentru a o include pe aceasta într-un cadru european. Unificarea a produs și o schimbare a continentului european , în sensul că Germania nu mai este o țară subordonată Franței, ci a devenit prima putere în Europa, cât și parțial la nivel mondial prin contribuția la principalele organizații mondiale (și în perioada recentă Germania are o contribuție importantă la bugetul unor instituții precum UE - care asigură 42 % din bugetul pe perioada 2021-2027 potrivit publicației Mediafa⁵, la ONU cu un procent de 7,141% - potrivit unui raport din anul 2013⁶, mai puțin în ceea ce privea bugetul NATO, dar având în vedere războiul din Ucraina, Germania a anunțat ca va crește bugetul la 2% din PIB.

⁴Enciclopedia, *Bazele militare de peste mări ale Regatului Unit – Overseas military bases of the United Kingdom*,

https://wikicro.icu/wiki/Overseas_military_bases_of_the_United_Kingdom#External_links, accesat la data de 31.03.2022.

⁵Mediafax, Contribuția Germaniei la bugetul multianual al UE ar urma să fie majorată cu 45%,

<https://www.mediafax.ro/economic/contributia-germaniei-la-bugetul-multianual-al-ue-ar-urma-sa-fie-majorata-cu-42-19290696>., accesat la data de 31.03.2021.

⁶Resolution adopted by the General Assembly on 24 december 2012,

https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/238., accesat la data de 31.03.2022.

Această creștere nu fost făcută numai la îndemnul aliaților, ci mai mult pentru a asigura securitatea statului- potrivit cancelarului german⁷). Reconcilierea germano-polonă a avut un impact major în relațiile dintre cele două state și a reprezentat (încă reprezintă) principala rampă de lansare a influenței către țările Baltice și Ucraina. Astfel Germania a fost principala susținătoare a Poloniei la aderarea la UE și NATO, și împreună cu Franța și Polonia a format triumghiul de la Weimar, reprezentând o axă geopolitică importantă pe continentul european.

După cele menționate mai sus, trebuie spus că nici una dintre cele două țări nu au puterea de a conduce Europa de una singură, astfel că Statele Unite trebuie să găsească o modalitate de a construi o Europă care la bază să aibă o strânsă legătură franco-germană. Această alianță să asigure extinderea atât a Uniunii Europene cât și a NATO în același timp în partea estică a Europei. Totuși, autorul trage un semnal de atenție, în legătură cu creșterea importanței Europei, care ar conduce la o adaptare a structurii NATO, pe modelul 1+1, adică Statele Unite + Europa. Acest lucru rămâne valabil și în zilele noastre când statele s-au întărit din punct de vedere militar. În acest sens este reprezentativă declarația președintelui Emmanuel Macron din luna noiembrie a anului 2018 în care menționa despre o armată a Europei pentru a reduce dependența de Statele Unite ale Americii⁸. Despre armata europeană menționa și cancelarul german Angela Merkel, într-un discurs în plenul Parlamentului European din Strasbourg⁹.

„*Gaura Neagră*”, (Figura nr. 4) este titlul celui de-al patrulea capitol în care ne este prezentată prăbușirea URSS-ului (Figura nr.4) și alternativele pe care Rusia le are la îndemână. Începutul anilor '90 a marcat sfârșitul Uniunii Sovietice și totodată pierderea statului de superputere a lumii. Pe lângă asta, o lovitură pentru Rusia a mai reprezentat-o și independența Ucrainei, ceea ce a dus la pierderea unui spațiu bogat în resurse și a unei populații de 58 mil. loc. Pierderea Caucazului (zona fiind una bogată în resurse energetice și de mineruri) reprezintă un temei de îngrijorare din pricina influenței turce de acolo. Acest gol geopolitic a fost amplificat de sistemul comunist care a produs o deteriorare biologică a poporului rus, dar și ignoranța regimului față de mediul de viață, ce au dus la efecte negative asupra oamenilor. Potrivit statisticilor, la mijlocul anilor '90 aproximativ 40 % din copiii nou născuți

⁷ HotNews.ro, Armata Germană primește 100 de miliarde de euro. Germania crește bugetul de apărare la peste două procente din PIB <https://www.hotnews.ro/stiri-international-25395631-armata-germana-primește-100-miliarde-euro-germania-crește-bugetul-aparare-peste-doua-procente-din-pib.htm>, accesat la data de 16.04.2022.

⁸ Mediafax, Monitorul apărării Emmanuel Macron insistă: UE trebuie să aibă propria ARMATĂ, pentru a se apăra de Rusia, China și SUA/ Europa ”victimă” deciziilor lui Donald Trump <https://www.mediafax.ro/externe/monitorul-apararii-emmanuel-macron-insista-ue-trebuie-sa-aiba-propria-armata-pentru-a-se-apara-de-rusia-china-si-sua-europa-victima-deciziilor-lui-donald-trump-17610402>, accesat la data de 16.04.2022.

⁹ Știrile Pro tv, Merkel a cerut și ea o “armată europeană veritabilă”. A fost huiduită și aplaudată <https://stirileprotv.ro/stiri/international/merkel-a-cerut-si-ea-o-armata-europeana-veritabila-nu-e-vorba-de-o-armata-contr-nato.html>, accesat la data de 19.04.2022.

erau sănătoși, iar o cincime din elevii aflați în clasa I erau etarzi, longivitatea bărbaților a scăzut la 57,3 ani, bilanțul natural fiind unul negativ. În continuare autorul enumeră principalele evenimente prin care a trebuit să treacă acest popor de-a lungul unui secol și anume: războiul din anul 1905 dintre Imperiul Rus și Japonia, terminat cu victoria armatei nipone, tot în același an a avut loc Revoluția proletară (prima), distrugerile și milioanele de vieți pierdute în primul război mondial, din 1914 până în 1917, războiul civil ce a avut loc între 1918-1921 ce a produs pagube și pierderi de vieți omenești, războiul ruso-polonez din perioada 1919-1920, încheiat cu victoria polonezilor, apoi înființarea Gulagului ceea ce a produs eliminarea elitei pre-revoluționare, industrializarea și colectivizarea forțată ce a produs foamete și moartea a milioane de oameni în Ucraina și Caucaz, epurările/teroarea ce au avut loc de la mijlocul anilor '30 din care a rezultat moartea a milioane de oameni, al doilea război mondial, restaurarea din nou a terorii staliniste, în a doua jumătate a anilor '40 care a dus la numeroase arestări și ucideri, după care a urmat o perioadă de 40 de ani în care Uniunea Sovietică a încercat să țină pasul cu SUA, prin creșterea influenței în Caraibe, Orientul Mijlociu dar și în Africa în perioada anilor '70-'80, apoi războiul ce l-a purtat în Afganistan (1979-1989) și nu în cele din urmă, prăbușirea Uniunii

prin zicerile etnografului și geografului Lev Gumilev, care în lucrarea sa: „Rusia Medievală și marea stepă, Ritmurile Euroasiei și Geografia ethonusului în timp istoric”, afirmă că „ethnosul” caracteristic poporului rus reprezintă o simbioză istorică

Figura nr.4 Pierderea controlului ideologic și teritorial al Uniunii Sovietice

Sursă: Zbigniew Brzezinski, *Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Enciclopedică., București, p. 109.

Sovietice.

Brzezinski vorbește și de eurasianismul ca doctrină supranațională care a apărut pentru prima dată în secolul al XIX-lea și care a devenit mai folosită în secolul al XX-lea în timpul regimului comunist ca o alternativă la împiedicarea dezintegrării Marelui Imperiului Rus prin trezirea sentimentului național al popoarelor. Acest concept a căpătat și o nuanță academică

între acesta și populații ne-ruse și avertizează că adaptarea la vest ar însemna pierderea de către poporul rus al „propriului ethnos și suflet”.

Aceste opinii de integrare venite de la Moscova, au fost respinse de către Ucraina, deoarece integrarea ar însemna pierderea suveranității naționale. Această

hotărâre de independență a fost susținută și din exterior pe la mijlocul anilor '90 de către America și Germania

Este interesant că și alte state precum ar fi Uzbekistanul, Azerbaidjanul Turkmenistanul și uneori Moldova, Georgia sau Kazahstanul au format un bloc neoficial pentru a nu permite Moscovei să folosească CSI (Comunitatea Statelor Independente) pentru a le integra în sfera ei politică. În această condiție Rusia avea șansa de a realiza o alianță care să cuprindă state precum Iranul sau China, ceea ce ar fi reprezentat o lovitură pentru influența SUA. Dar aceasta nu s-a realizat deoarece Rusia nu avea prea multe de oferit și SUA trebuia să fie „oarbă” la materializarea acestei coaliții sau să o aibă pe una dintre acestea în dușmănie – ceea ce ar fi dus la pierderea accesului la noile tehnologii prin investiții. Singura cale a Rusiei pentru a nu rămâne izolată de Europa era aderarea la UE și NATO – care este un obiectiv nerealizabil - dar participarea la Consiliul Europei – spune autorul – ar fi un pas concret în direcția corectă, Rusia trebuind să accepte noile realități economice și geopolitice ale Europei pentru a putea beneficia de cooperare în comerț, investiții, comunicare și educație. La sfârșitul capitolului Brzezinski analizează relațiile dintre NATO și Rusia precum și modelele de cooperare dintre acestea.

Al cincilea capitol intitulat „*Balcanii Eurasiei*” (Figura nr.5) face o descriere a zonei central asiatică care reprezintă o zonă bogată în resurse de gaz, petrol dar și minereuri - zonă de interes pentru principalii jucători.

Prăbușirea URSS-ului a marcat apariția a noi state precum Uzbekistan, Turkmenistan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Kazahstan, granițele lor semănând ca un puzzle uriaș. Acest lucru se datorează cartografilor sovietici și a conducătorilor de la Kremlin, care în anii '20, '30 au trasat granițele pentru multe state și nu crearea unui singur stat numit Turkestan. Considerăm că conducerea sovietică a luat această decizie de a crea mai multe republici pentru a fi mai ușor de controlat respectivul spațiu. Acest considerent s-a luat în vedere și când a venit vorba despre statele din zona Caucazului. Brzezinski face o analiză a statelor din zonă. Uzbekistanul aspiră să nu mai fie considerată colonie, ci continuatoarea

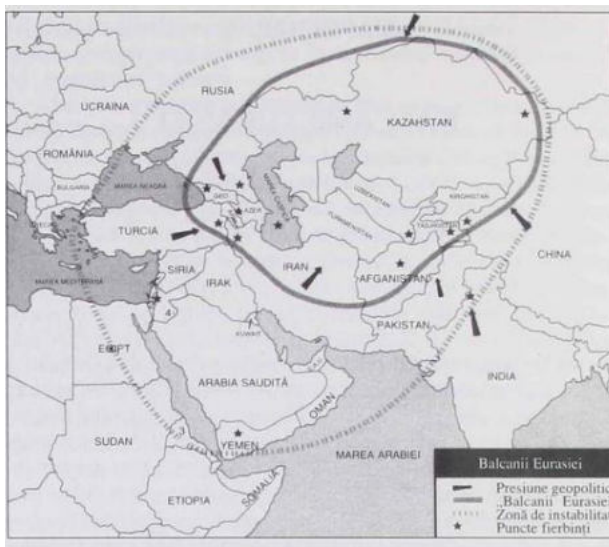

Figura nr.5 Harta cu „Balcanii Eurasie” în care este reprezentată limita acestora, presiunea geopolitică, zona de instabilitate și punctele fierbinți.

Sursă: Zbigniew Brzezinski., *Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, Editura Enciclopedică., București, p. 140.

a imperiului Tamerlan (1335-1406), dar nu este lipsită de conflicte etnice. Kazahstanul reprezintă un scut la influența rusă în zonă. Din punct de vedere etnic, Kârgâzstanul este mult mai divers - un procent de 55% este reprezentat de kârgâzi, 13 % sunt uzbeki iar populația rusă (care prezentau intelectualitate tehnică inginerescă), ajungând la timpul respectiv la 15 %. Deși bogat în resurse și cu un peisaj de vis (fiind considerată o Elveție a Asiei), poziția sa geografică, înghesuită între China și Kazahstan, o face vulnerabilă, depinzând și de gradul în care Kazahstanul își păstrează independența. Mai omogen din punct de vedere etnic este Tadjikistanul care a suferit de pe urmele numeroaselor confruntări interne între triburi, fiind un bun pretext pentru Rusia de a-și menține trupele acolo. Afganistanul este măcinat de un lung război de gherilă. Pe lângă aceste state, autorul analizează și principalii jucători din regiune, ca Turcia sau Iranul.

Turcia are trei direcții de orientare. Prima se referă la orientarea europeană, a modernității, a doua orientare este islamică cu înclinație spre Orientul Mijlociu și a treia este cea națională, care consideră că Turcia are misiunea de a domina statele din regiune. Brzezinski avertizează că Turcia poate deveni parțial victimă din cauza războaielor etnice – un număr divers de populații ce trăiesc acolo: arabi, circasarieni, albanezi, bosniaci sau kurzi – care nu au renunțat la visul lor de a avea un stat propriu.

Iranul are o situație mai complicată, având în vedere că puțin peste jumătate din populația sa este persană, restul populației fiind: arabi, kurzi, azeri, baluchi, turkmeni și alte triburi. Kurzii și azerii pot reprezenta un pericol, dar celelalte minorități nu reprezintă un pericol pentru Iran, într-o situație de criză.

După cele prezentate, zonele de influență în „Balcanii Eurasiei” sunt următoarele:

Turcia având capacități economice și militare se vede mai degrabă un lider al comunității vorbitoare delimbă turcică; (Figura nr. 6);

Iranul nu are o politică precisă, atenția sa orientându-se spre Afganistan și Azerbaidjan;

Rusia are interes în zona ce cuprinde tot acest spațiu;

Pakistan dorește să stopeze influența Iranului în Afganistan;

India preferă influența Iranului și a Rusiei în defavoarea Pakistanului;

Pentru China, Balcanii Eurasiei reprezintă un tampon între ea și Rusia, ea preferă să se confrunte cu state mai mici decât cu un imperiu. Trebuie să se asigure că minoritățile din estul țării (din Provincia Xianjing) nu văd peste granițe un model atrăgător. Din această cauză a cerut asigurări de la Kazahstan că va suprima orice mișcare de activism.

După cele analizate mai sus, concluzionăm că în această parte a lumii nu există o putere dominantă, dar din punctul meu de vedere creșterea spectaculoasă a Chinei o face o singură candidată care poate să domine această regiune.

Pentru Statele Unite principalul obiectiv este ca nicio țară să nu devină destul de puternică pentru a controla zona, Turcia reprezentând principala rampă de lansare

a acesteia în respectivul spațiu. O relație mai strânsă cu Iranul ar crește prezența SUA în regiune, ceea ce nu s-a întâmplat, astăzi fiind o relație rece între ele.

Al șaselea capitol al acestei cărți se intitulează „*Ancora extrem - orientală*” care reprezintă al doilea cap de pod al SUA pe teritoriul Eurasiei. Brzezinski la începutul capitolului realizează o scurtă descriere a situației din partea estică a Asiei, unde menționează că Japonia și Coreea de Sud sunt principalii parteneri ai Statelor Unite, dar și cum aceasta își manifestă influența și principalul obstacol în a avea o influență dominantă în zonă.

Dacă ar fi să ne luăm după istorie nu am găsi vreun conflict între cele două țări (SUA și China), ci mai degrabă între Japonia și SUA în timpul celui de-al doilea război mondial, dar acest lucru s-a întâmplat cu mult timp în urmă, cele două fiind partenere atunci când s-a scris cartea aceasta, dar și în prezent.

Figura nr. 6 Zona Etno-lingvistică turcă

Sursă: Zbigniew Brzezinski, *Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Enciclopedică, București, p. 154.

ASEAN, AFR, nu au aceeași importanță ca cele din Europa. În continuare autorul explică disputele teritoriale ce apar între state și creșterea militară a Chinei, care i-a făcut pe vecinii săi mai mici să adopte o politică de neutralitate sau de aprobare. Aici venim cu exemplul din anul 1996 când China a realizat manevre militare ce au determinat închiderea atât a spațiului aerian dar și naval din apropierea Taiwanului, urmată de o reacție a Statelor Unite prin desfășurarea unei manevre navale. Thailanda a declarat că închiderea era normală, la fel și Indonezia, în timp ce Malaysia și Filipine au adoptat o politică de neutralitate.

În subcapitolul „*China: o putere nu mondială, ci regională*” principalele idei se referă la unele situații care s-au adevărat. De exemplu, China deja are o economie

Zona din est a cunoscut un avans economic considerabil, contribuind la economia globală în aproape aceeași măsură ca Statele Unite în timpul scrierii cărții. Aastăzi această parte a lumii este pe SUA, datorită în special economiilor din Japonia, Coreea de Sud și în mod deosebit, Chinei. Totuși, Asia nu are structurile și sistemele de cooperare regională și multilaterală ca în partea europeană care să absoarbă diferite șocuri sau să stingă diferite conflicte ce pot avea cauze teritoriale, nu are ceva comparabil cu NATO sau UE - APEC,

mai puternică decât cea a Japoniei și aproximativ egală cu cea a Statelor Unite. Din punct de vedere militar China se poate califica drept o putere mondială (Figura nr. 7), având în vedere că bugetul alocat armatei este de 20 % . Astăzi China și-a păstrat statutul de putere militară, având în vedere că pe lângă armata sa din teritoriu, deține și baze militare în afara granițelor sale precum cele din Myanmar, Sri Lanka și Pakistan care au rolul de înconjurare a rivalului său strategic – India. China mai are baze militare cunoscute în Djibouti (Africa), Argentina, Myanmar, Tadjikistan. Pe lângă aceasta mai are deschideri obținute pentru baze logistice în Vanuatu, Namibia și Insulele Solomon¹⁰. Recent cea din urmă a semnat un acord de securitate cu China iar premierul din Insulele Solomon a spus că nu va permite deschiderea unei baze militare chineze în țara sa. Acest lucru nu a adus liniștea la Camberra și nici la Washington¹¹.

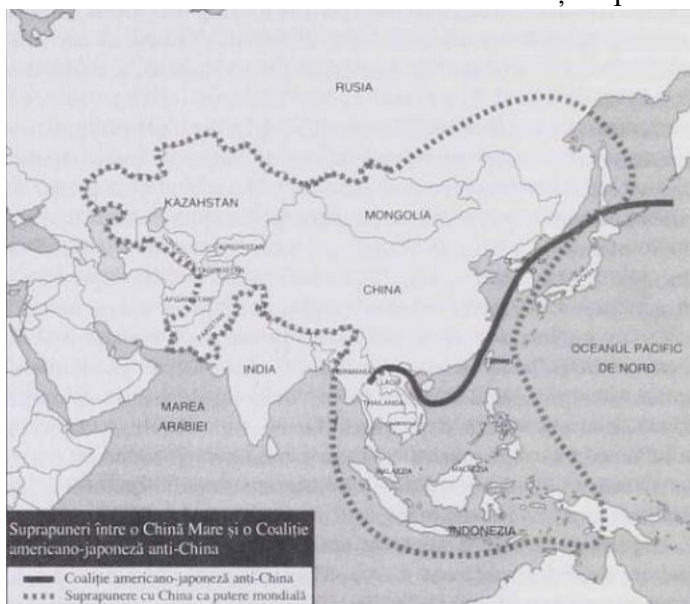

Figura nr. 7 Împărțirea zonei de influență în Asia de Est, între o Chină Mare și alianța americano-japoneză

Sursă: Zbigniew Brzezinski, *Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Enciclopedică, București, p. 204.

Ca reacție, Statele Unite ale Americii au anunțat că vor trimite o delegație diplomatică în această țară¹². Totuși, China trebuie să aibă grijă pentru a nu produce același efect negativ ca în cazul URSS-ului.

Deschiderea Chinei către lume ar produce o democratizare a acesteia, după cum afirmă autorul, care poate fi evitată doar prin izolare completă (cum a făcut-o în

¹⁰Ziarul Adevărul, După dominație economică, vine și prezența militară globală: Bazele militare ale Chinei pe glob https://adevarul.ro/international/in-lume/dupa-dominatia-economica-vine-prezenta-militara-globala-bazele-militare-chinei-glob-1_5f60597b5163ec427100c0fb/index.html, accesat la data de 02.04.2022.

¹¹Digi24, China a semnat un controversat acord de securitate cu Insulele Solomon din Oceanul Pacific <https://www.digi24.ro/stiri/externe/china-a-semnat-un-controversat-acord-de-securitate-cu-insulele-solomon-din-oceanul-pacific-1911249>, accesat la data de 20.04.2022.

¹²HotNews.ro, O delegație americană importantă vizitează Insulele Solomon, în fața ambițiilor în creștere ale Chinei în regiunea Indo-Pacifcă <https://www.hotnews.ro/stiri-international-25505235-delegatie-americana-importanta-viziteaza-insulele-solomon-fata-ambitiilor-crestere-ale-chinei-regiunea-indo-pacifica.htm>, accesat la data de 20.04.2022.

1474) sau prin modelul Coreei de Nord. Această izolare ar însemna sfârșitul Chinei către drumul spre putere mondială. Democratizarea Chinei trebuie să fie una controlată, iar conducerea statului trebuie să dea dovadă de un tact foarte bine pus la punct. Integrarea Taiwanului ar fi posibilă sub sloganul elaborat în anul 1984 de către Deng Xiaping: „O țară, două sisteme”. Un factor care ajută mult China este geografia, care prin granița comună cu Pakistanul, poate să diminueze mult influența Indiei. Aceasta ar fi afectată și de cooperarea din punct de vedere militar cu Birmania, (ceea ce s-a și întâmplat) instalându-și baze militare în Oceanul Indian ce ar putea să controleze Asia de Sud Est, dar și Str. Mallaca care determină controlul petrolului din țările arabe către Japonia.

În continuare Brzezinski analizează Japonia și menționează cele 4 orientări ale sale. Prima orientare face referire la o mai importantă prezență pe plan internațional, precum și o egalitate în alianța ce o are cu Statele Unite, dar crezul fundamental – așa cum l-a exprimat și prim-ministrul de atunci Kiichi Miyazawa din prima luna a anului 1993 este că „perspectivele lumii la intrarea în secolul al XXI-lea vor depinde în mare măsură de capacitatea SUA și a Japoniei de a asigura o conducere coordonată pe baza unei viziuni comune”¹³. Nu se exclude o alianță a Japoniei cu China, dar în plan secund, pe primul loc rămânând alianța cu SUA. A doua orientare are la bază faptul că Japonia este în primul rând o mare putere economică. Astfel, dacă America îi asigură securitatea, Japonia se poate concentra pe supremația economică, putând să adopte o politică de neutralitate și permițându-i săstrângă legăturile economice cu țările din Asia continentală și de sud est. A treia orientare menționată de Brzezinski este reprezentată de către activiștii pro-activi care consideră că Japonia nu ar mai trebui să fie pasivă pe plan internațional - această politică a fost enunțată de către primul ministru Yasuhiro Nakasone. Politica pro-activă a fost mai bine evidențiată într-un raport controversat, redactat de Comitetul Ozawa, publicat în anul 1995 cu un titlu sugestiv „Proiect pentru o nouă Japonie: re-gândirea unei națiuni”, care prevedea păstrarea unor trupe în afara țării. La un an de la anunțarea acestui proiect, guvernul Japoniei vorbea despre o „diplomație independentă” (jishugaiko), în ciuda faptului că Ministerul de Externe, mereu atent la detalii, a tradus expresia într-un termen vag ca să nu „înțepe” Statele Unite de o „diplomație pro-activă”. A patra orientare are în vedere angajarea Japoniei pe plan mondial în scopuri mondiale dezirabile.

Concluzionăm că certitudinea unei cooperări Asia-Pacific este în interesul Japoniei. Prin această cooperare Japonia joacă un rol important prin faptul că poate să înfrâneze creșterea influenței Chinei în zonă, menține influența Statelor Unite, dar aceasta s-ar putea diminua prin creșterea influenței japoneze și reducerea sentimentului anti-japonez în regiune.

¹³ Zbigniew Brzezinski., *Marea tablă de șah - Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Editura Enciclopedică, București, 2000, p. 12.

O altă concluzie ce trebuie luată în considerare la finalul acestui capitol este că o alianță între Japonia și China ar reprezenta un parteneriat puternic în zonă și ar însemna o lovitură puternică dată Statelor Unite. Dar ca această alianță să fie realizabilă SUA ar trebuie să fie „oarbă” ca să permită așa ceva. Ceea ce ar mai fi putut analiza autorul este formarea unei triade Japonia – Coreea de Sud - Taiwan ca reacție la influența Chinei și a Statelor Unite, care ar duce la formarea unei bloc insular în regiunea Asiei de Est.

În ultimul capitol, „**Concluzii**”, Brzezinski menționează acțiunile pe care SUA trebuie să le realizeze pentru se menține o superputere mondială. Pentru asta Statele Unite trebuie să manevreze și să mențină relațiile bune cu principalii jucători de pe „Marea tablă de șah a Eurasiei”, dar și să fie atentă la modul cum îi tratează pe principalii săi pivoți, care îi facilitează influența în acest spațiu. În Europa principalii jucători vor rămâne Franța și Germania care vor continua să aibă un rol important în partea extremă vestică a Eurasiei. Zona centrală a Asiei (heartland-ul) va rămâne cum spune autorul „o gaură neagră din punct de vedere geopolitic, cel puțin până când Rusia își va rezolva frământările interne asupra autodefînirii sale post-imperiale”¹⁴, în vreme ce regiunea de la sud de Rusia - Balcanii eurasiatici - tind să devină un „cazan de conflicte etnice și de rivalități între marile puteri”¹⁵. Autorul consideră că Rusia trebuie inclusă într-un sistem geopolitic de cooperare și dezvoltare europeană. Ucraina și Uzbekistanul rămân nesigure dacă SUA este distrasă de crizele din interiorul Europei, de prăbușirea relațiilor dintre Europa și Turcia sau de degradarea relației americano-iraniene. China trebuie văzută ca un partener, dar acest lucru poate fi șters de o viitoare criză a Taiwanului sau de instaurarea unui regim agresiv și ostil, care să creeze destabilizare în lume și să pună presiune pe umerii alianței formate dintre Japonia și Statele Unite. Un rol de stabilitate l-ar juca India, dar acest lucru poate fi atins numai dacă va exista o cooperare mai strânsă cu Statele Unite, mai ales în domeniul militar. Aceasta ar contrabalansa influența Rusiei, care este una semnificativă prin exportul de armament în această țară.

În finalul cărții autorul menționează faptul că Statele Unite intenționează să rămână prima putere în lume pentru cel puțin o generație și de ce nu, mai mult, pentru a crea un cadru geopolitic prin care să poată gestiona mai ușor șocurile venite din exterior. Tot în finalul lucrării Brzezinski crede că nu o să mai existe o altă putere mondială care să îndeplinească cele patru condiții esențiale din punct de vedere militar, tehnologic, economic și cultural. În viitor, considerăm, totuși, că o potențială putere capabilă să domine lumea este China. Ne aflăm la un început de lume bipolară China – Statele Unite ale Americii. Este de urmărit dacă China va face acest lucru prin grupul BRICS (acronim de la Brazilia, Rusia, India, Africa de Sud și China).

În concluzie, cartea „Marea tablă de șah – Supremația americană imperativelor unei superputeri”, scrisă de către Zbigniew Brzezinski, este o lucrare foarte

¹⁴ *Ibidem.*, p. 216.

¹⁵ *Ibidem.*

interesantă pentru studiul geopoliticii în care ni se descriu proces care sunt valabile și astăzi. Cartea are ca obiectiv „*formularea unei geostrategii cuprinzătoare și integrale pentru Eurasia*”¹⁶. Singurul lucru care ar merita dezvoltat suplimentar ar fi formarea unei triade maritime între Japonia – Coreea de Sud - Taiwan pentru a analiza modul în care aceste țări ar avea sau nu capacitatea de a realiza o contrapondere influențelor chinezo-americane în zonă.

Bibliografie selectivă

Brezezinski, Zbigniew, Marea tablă de șah. Supremația Americană și imperativele sale geostrategice, București, an 2000, Editura Universul Enciclopedic;

Ziarul Adevărul https://adevarul.ro/international/in-lume/dupa-dominatia-economica-vine-prezenta-militara-globala-bazele-militare-chinei-glob-1_5f60597b5163ec427100c0fb/index.html, accesat la data de 02.04.2022;

Enciclopedia https://wikicro.icu/wiki/Overseas_military_bases_of_the_United_Kingdom#External_links accesat la data de 31.03.2022;

Digi24 <https://www.digi24.ro/stiri/externe/china-a-semnat-un-controversat-acord-de-securitate-cu-insulele-solomon-din-oceanul-pacific-1911249> accesat la data de 20.04.2022

Ziarul Mediafax <https://www.mediafax.ro/economic/contributia-germaniei-la-bugetul-multianual-al-ue-ar-urma-sa-fie-majorata-cu-42-19290696>, accesat la data de 31.03.2021;

HotNews.ro., <https://www.hotnews.ro/stiri-international-25395631-armata-germana-primeste-100-miliarde-euro-germania-creste-bugetul-aparare-pest-doua-procente-din-pib.htm>, accesat la data de 16.04.2022;

Idem <https://www.hotnews.ro/stiri-international-25505235-delegatie-americana-importanta-viziteaza-insulele-solomon-fata-ambitiilor-crestere-ale-chinei-regiunea-indo-pacifica.htm> accesat la data de 20.04.2022;

Știrile ProtTV <https://stirileprotv.ro/stiri/international/merkel-a-cerut-si-ea-o-armata-europeana-veritabila-nu-e-vorba-de-o-armata-contra-nato.html> accesat la data de 19.04.2022

Resolution adopted by the General Assembly on 24 december 2012 https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/67/238, accesat la data de 31.03.2022.

¹⁶ *Ibidem* p. 12.